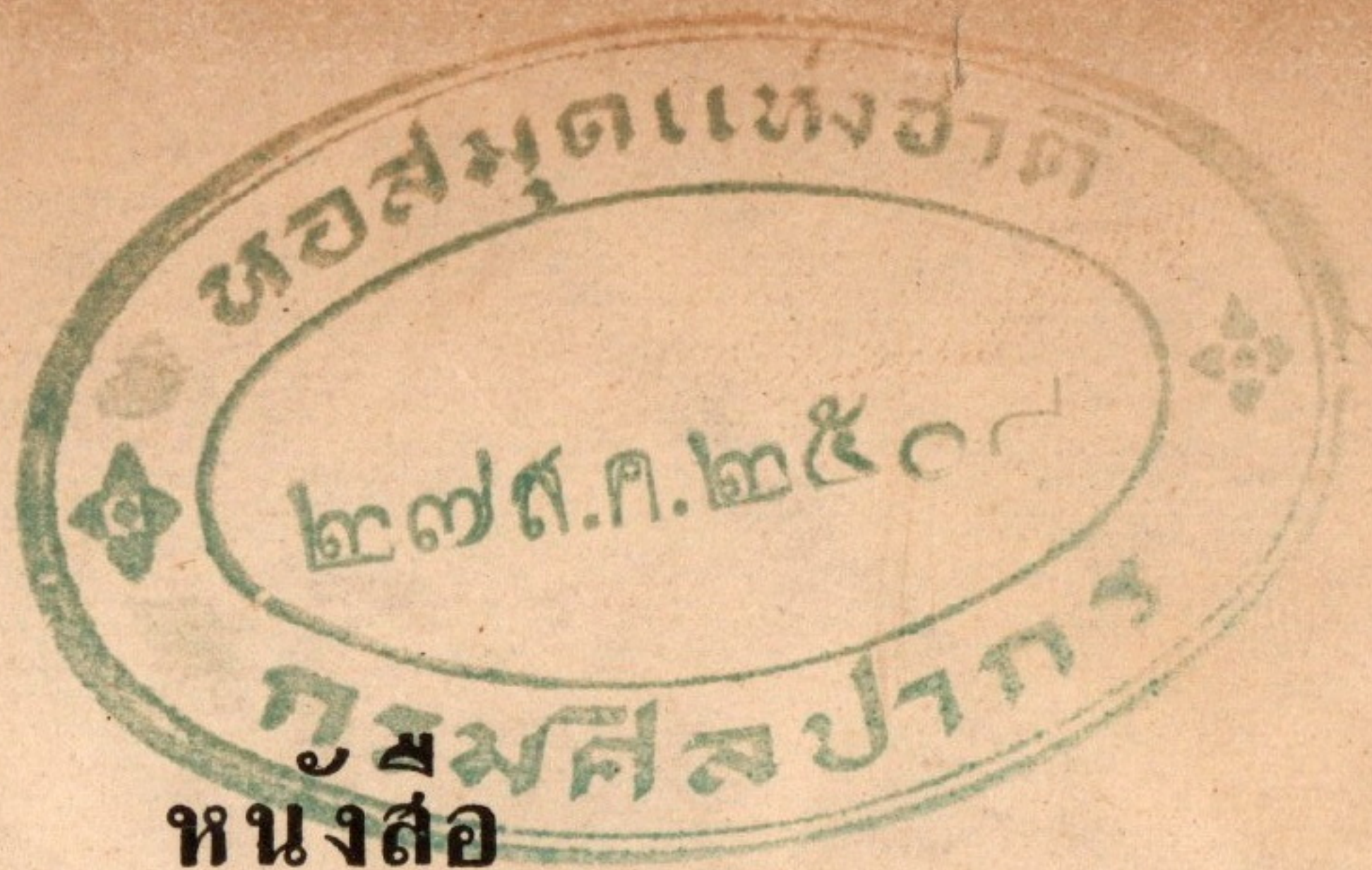

๑๖

หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา

รวม ๔ เรื่อง

พิมพ์เป็นธรรมวิद्याทานและอนุสรณ์

เนื่องในการฉาปนกิจศพ

คุณหญิงแบ เพ็ชรภิบาลนฤเบศร์

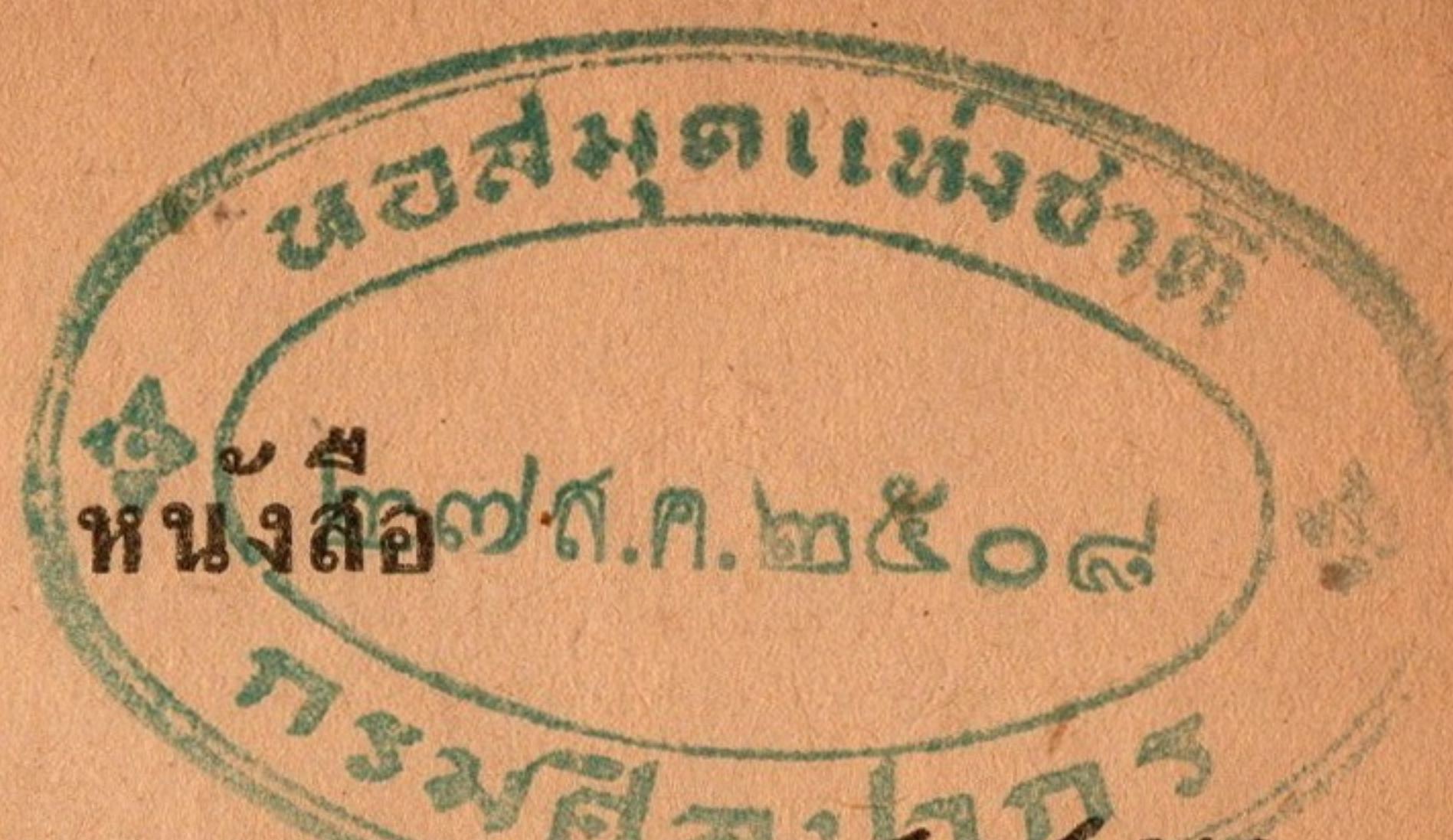
(แบ จันทโรจวงศ์)

ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส

294 308

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๐๕

พ 145๗

หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา
รวม ๔ เรื่อง

พิมพ์เป็นธรรมวิद्याทานและอนุสรณ์

เนื่องในการฉาปนกิจศพ

คุณหญิงแช เพ็ชรภิบาลนฤเบศร์

(แช จันทโรวงค์)

ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๐๕

เลขที่

๒๗

เลขที่ ๒๙๔.๓๐๘
๔ ๑๔ ๕๔

เลขทะเบียน บ. ๑๓๑๖๐ ๒๗

คุณหญิงแบ เพ็ชรภิบาลนฤเบศร์
(แข จันทโรจวงศ์)

ชาตะ ๒๔๑๖ — มตะ ๒๕๐๕

คำนำ

คุณหญิงแจ เพ็ชรภิบาลนฤเบศร์ (แจ
จันทโรจวงศ์) ผู้ถึงแก่อนิจกรรม และกำหนดฌาปนกิจศพ
ในวันนี้ เป็นคุณย่าที่เคารพรักของข้าพเจ้า ท่านรักใคร่มี
อุปการคุณแก่ข้าพเจ้าเสมือนบุตรของท่านผู้หนึ่ง เมื่อ
เล็ก ๆ ท่านเป็นผู้นำข้าพเจ้าไปฝากตัวเข้าเรียนที่ โรงเรียน
อัสสัมชัญ บางรัก จนกระทั่งสำเร็จประโยคมัธยมจาก
โรงเรียนนั้น ท่านเป็นผู้มีใจบุญกุศลและศรัทธาปสาทะใน
บวรพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เป็นที่เคารพรักของบรรดา
ลูกหลาน และญาติมิตรทุกคน ถึงแม้ว่าทุกท่านต่างก็
ทราบที่อยู่แล้วว่า ความตายเป็นของธรรมดา และทุกคน
ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะชีวิตเป็นของไม่เที่ยงก็ตาม
แต่การจากไปของท่านก็ยอมทำให้ ผู้อยู่ข้างหลังว่าเหว
ไม่สามารถหักห้ามความเศร้าโศกอาลัยไว้ได้ ต่างก็
รำลึกถึงพระคุณและผลบุญของท่านด้วยความกตัญญู
กตเวทิตะและทำบุญสวดมนต์ภาวนาขอให้วิญญาณของท่าน
ไปสู่สุคติในภพหน้า

สำหรับประวัติของคุณย่า ข้าพเจ้าได้รวบรวม
และเรียบเรียงไว้แต่โดยย่อดังต่อไปนี้

คุณหญิงแซ เพ็ชรธาภิบาลนฤเบศร์

นามเดิม แซ จันทโรจวงศ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๕
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๖ เป็นบุตริ พระยาวรรุฒิไวย
(น้อย จันทโรจวงศ์) ผู้ว่าราชการเมืองพัทลุง และ
คุณหญิงนุ่ม วรรุฒิไวย เมื่ออายุได้ ๑๕ ปี ได้ทำการ
สมรสกับพระยาเพ็ชรธาภิบาลนฤเบศร์ (พ่วง ณ สงขลา)
พำนักอยู่กับท่านบิดาทจวนเจ้าเมืองพัทลุง จนกระทั่ง
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้พระยา
เพ็ชรธาภิบาลไปดำรงตำแหน่งพระยาเมืองหนองจิก(ปัจจุบัน
เป็นอำเภอชนอู่กับจังหวัดปัตตานี) แล้วก็ได้อพยพ
ครอบครัวไปตั้งหลักฐานอยู่ที่เมืองหนองจิกเป็นลำดับมา
จนกระทั่งพระยาเพ็ชรธาภิบาลถึงแก่อนิจกรรม ณ ที่นั้น

คุณหญิงแซ ามีบุตรและธิดากับพระยาเพ็ชรธา-
ภิบาลนฤเบศร์ ๑๐ คน เป็นชาย ๒ คน หญิง ๘ คน
ถึงแก่กรรมไปแล้ว ๓ คน รวมบุตรชายคนหวบ คือ

หลวงจรูญบุรีกิจ (จรูญ ฌ สงขลา) อีก ๒ คนเป็นหญิงถึง
แก่กรรมเมื่อยังเป็นเด็ก มีบุตรธิดาที่มีชีวิตอยู่ ๗ คน คือ

๑. นายวิชิตตรงคัคคิ (สว่าง ฌ สงขลา)
๒. นางกำจรจตุรงค์ (บุบผา อินทรโยธิน)
๓. นางนฤปตินทร์ (สายหยุด ฌ ระนอง)
๔. นางสาวกรรมา (ยุพา ฌ พัทลุง)
๕. นางสาววรรณ ฌ สงขลา
๖. นางลมูล ฌ สงขลา
๗. นางจรัส ฌ มหาไชย

ทางมารดาของคุณหญิงแซ เพ็ชรธาภิบาลนฤเบศร์
คือ คุณหญิงนุ่ม วรวิไลโย นัน ก่อนที่จะสมรสกับพระยา
วรวิไลโย ได้เป็นภรรยาพระทิพย์กำแหงสงคราม ซึ่ง
เป็นบุตรพระยาวรนาถสัมพันธ ด้ว่าราชการเมืองปะ-
เหลียน (เป็นอำเภอขึ้นจังหวัดตรังเดี๋ยวนี้) มาก่อน เมื่อ
พระทิพย์กำแหงสงครามถึงแก่อนิจกรรมลง จึงได้สมรส
กับพระยาวรวิไลโย ซึ่งเป็นน้องของพระทิพย์กำแหง-
สงคราม มีบุตรธิดามา ๒ คน ชื่อหลวงเทพภักดี(ปู่ข้าพเจ้า)
และนายช่วง จันทโรจวงศ์

คุณหญิงแซ่ เพ็ชรธาภิบาลนฤเบศร์ เป็นสตรีที่มีความงามพร้อมด้วยรูปสมบัติและคุณสมบัติ และเป็นที่รักใคร่นับถือของบรรดาญาติมิตรโดยทั่วไป ท่านมิได้เจ็บป่วยเป็นโรคอะไรเลย ได้ถึงแก่อนิจกรรมลงด้วยความชรา ณ ที่บ้านของนายเสนอ ณ สงขลา ตำบลบางเขน จังหวัดพระนคร ก่อนถึงแก่อนิจกรรมท่านมีอาการอ่อนเพลียลงไปวันละเล็กละน้อย แล้วก็หลับไปโดยไม่มีวันตื่น ด้วยอาการอันสงบที่สุด สิ้นมือนมไม้ที่สูกงอมหล่นลงจากต้นฉะนั้น คำนวณอายุท่านได้ ๕๐ ปี

เพื่อเป็นอนุสรณ์ในการฉาปนกิจศพคุณย่าในวันนั้น ข้าพเจ้าได้จัดพิมพ์หนังสือหลักธรรมทางพุทธศาสนารวม ๔ เรื่อง เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ครั้งสุดท้าย มอบเป็นกุศลธรรมวิทายาทาน แก่ท่านผู้มเกียรตติมาประชุมเพลิงในวันนั้น และขอให้ผลบุญกุศลนั้นจงประสบแก่ท่านผู้เรียบเรียงหนังสือดังกล่าวด้วย

ด้วยผลบุญที่ลูกหลานญาติมิตรทุกคนได้ประกอบขึ้นแล้วอุทิศให้คุณย่าและผลแห่งคุณงามความดีที่คุณย่าได้สร้างสมมาตลอดอายุขัย อีกทั้งบุญกุศลอันใดจักเกิด

มีชนเฝ้าในการบำเพ็ญกุศลธรรมวิทยาทานในการพิมพ์
หนังสือเล่มนั้นขึ้น หากคุณย่าจะได้ทราบด้วยญาณวิถึใดๆ
ก็ตาม ขอจงได้โปรดเป็นบารมีและพลังอันมหาศาล นำ
ดวงวิญญาณของคุณย่าที่เคารพรักไปสู่ความสุขใน
สัมิปรายภพนั้นด้วย เทอญ

วิเศษ จันทโรจวงศ์

๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๕

๑๔
คุ่มอบรรเทาทุกข์

โดย

๖๔๖๔
พระสุทธธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์

(พระอาจารย์ ลี ธมฺมธโร)

วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ

หมวดที่ ๑

คู่มือบรรเทาทุกข์

สมุฏฐานของโรคที่จะเกิดขึ้นในร่างกายของมนุษย์
มีอยู่ ๒ ทาง คือ

ก. ธาตุสมุฏฐาน

ข. กรรมสมุฏฐาน

ก. ธาตุสมุฏฐาน คือ โรคเกิดขึ้นจากความ
แปรปรวนของธาตุทั้งหลาย ๕ อย่าง มี

๑. ธาตุดิน คือ สิ่งข้นแข็งซึ่งมีในร่างกาย
ของเรา มีกระดูก เนื้อ หนัง เป็นต้น

๒. ธาตุน้ำ มีน้ำลาย น้ำมูก น้ำเลือด เป็นต้น

๓. ธาตุไฟ คือ ความอบอุ่นซึ่งมีอยู่ในร่างกาย

ของเราทุกคน

๔. ธาตุลม คือ สิ่งที่พัดไปมาอยู่ในร่างกาย
มีลมหายใจ เป็นต้น

๕. อากาศธาตุ คือช่องว่างซึ่งมีอยู่ในอวัยวะ
สำหรับถ่ายส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้เชื่อมกัน มีช่องห
ช่องตา ช่องจมูก ช่องปาก และอวัยวะส่วนอื่น เช่น
ขุมขน เมื่อเกิดความไม่เสมอภาค ไม่พอเหมาะพอดี
ในระหว่างกันและกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดโรคขึ้นได้
ทางหนึ่ง เรียกว่า “ธาตุสมุฏฐาน”

ข. กรรมสมุฏฐาน คือโรคเกิดขึ้นจากกรรมจิต
ได้แก่การนึกคิดไปในอารมณ์ต่าง ๆ อันเป็นสิ่งที่ไม่พึง
ปรารถนา คิดนึกมากเข้าเป็นเหตุให้เสียกำลังใจ
หนักเข้าก็จะเกิดโรคขึ้นได้ชนิดหนึ่ง (จิตแปรปรวน) วิธี
การแก้ไขพยาบาล เพื่อบรรเทาทุกข์มีอยู่ ๒ ทาง วิธี
ผู้ป่วยและอาพาธควรสำรวจในตนเองว่า โรคของเรา
มันเกิดทางไหนก่อน จะได้มีวิธีแก้ไขให้ดีขึ้น วิธีการ
แก้ไขนั้นก็มีอยู่ ๒ อย่าง

๑. เกสัชกรรม ให้ประกอบยาขึ้นด้วยธาตุต่างๆ
ให้เหมาะสมกับโรคที่เกิดขึ้นนั้น ๆ ก็จะได้บรรเทา
ทุกข์หรือหายไป

๒. ธรรมโอสถ อาศัยปรับปรุงตัวเอง ควร
ทำใจของตนให้นุ่มไปในอารมณ์ที่ดี เป็นบุญเป็นกุศล
เป็นต้นว่า ตั้งสัจย์ขบคิดสร้างความคิดให้เกิดขึ้นโดย
วิธีการต่าง ๆ เช่น เราจะทำบุญใส่บาตรอย่างนั้น ๆ
หรือเราจะบวชบำเพ็ญศีลอย่างนั้น ๆ หรือเราจะสร้าง
พระพุทธรูปอย่างนั้น ๆ หรือเราจะตั้งใจสวดมนต์ภาวนา
อย่างนั้น ๆ บางทีมีเจตนารมณ์เกิดขึ้นในดวงจิต ใจ
ก็จะเบิกบาน เป็นการสร้างกำลังใจให้เกิดมีพลังงานขึ้น
ในตน ก็จะสามารถระงับโรคที่จะเกิดขึ้นได้อย่างหนึ่ง

อธิบายขยายความเพิ่มเติม เพื่อเป็นแนวทาง
ความคิดของคนที่ย่วยและนายแพทย์ผู้พยาบาลอีกตอน
หนึ่ง คนที่ย่วยนั้นมีหน้าที่จะต้องสำรวจตัวเอง ถ้าไม่
สามารถจะทราบได้ ก็ควรแสวงหาท่านผู้ที่มีความ
สามารถ ท่านจะให้คำแนะนำแก่เรา เป็นต้นว่า โรค
ชนิดนี้ควรรักษาด้วยยา ก็ควรจะไปติดต่อกับนายแพทย์
ผู้พยาบาล เพื่อจะได้มีหนทางบรรเทาทุกข์ของผู้่วย
เมื่อนายแพทย์แนะนำเรากลับประการใด เราผู้่วยมี
หน้าที่จะพึงรักษาอยู่ ๒ ทาง คือ

ก. ปฏิบัติตนตามระเบียบกฎเกณฑ์ของนายแพทย์
ที่ตงไวแล้วว่าเป็นความดี

ข. ผู้ป่วยก็ควรที่จะยกร่างกายของตนที่ป่วยนั้น ให้
แพทย์เป็นผู้ออกความคิดความเห็น ให้อิสระแก่นาย
แพทย์ผู้พยาบาล เรื่องตายและเรื่องหายเป็นหน้าที่ของ
นายแพทย์ ผู้ป่วยไม่ควรกังวล เรามีหน้าที่อยู่อย่างเดียว
คือ รักษาใจของเรา ทำใจของเราให้เป็นอิสระขึ้นในตัว
นอนนิ่งไปในอารมณ์ที่คิดที่ชอบ เพื่อสร้างพลังงานของ
ดวงจิตให้เข้มแข็ง เพื่อช่วยเหลือนายแพทย์ผู้พยาบาล
ต่างคนต่างช่วยเหลือกันได้อย่างนี้ ก็จะเป็นที่เบาใจของ
กันและกัน นายแพทย์ก็มีอิสระภาพในการที่จะรักษาร่าง
กายของเรา ตัวของเราเองก็มีอิสระภาพในทางใจ ก็เป็น
เหตุที่จะคลายความทุกข์ที่เป็นอยู่นั้นให้คลคลายไปได้ ถึง
แม้จะตายไปก็ต่างคนต่างพยาบาลรักษากันเต็มฝีมือ นาย
แพทย์รักษากาย คนป่วยรักษาใจ ถึงแม้จะตายไปก็ไม่
เสียที ยังมีความคิดติดตนไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ชื่อว่า
เป็นผู้มียาทั้งสองขนานประจำตน คือ เกสัชกรรมเป็น

เรื่องของนายแพทย์ ธรรมโอสถเป็นเรื่องของผู้ป่วย จะ
ได้ช่วยกันพยุงบำรุงขึ้นซึ่งความเป็นอยู่ของตน อันนี้เป็น
หน้าที่ของคนไข้ ส่วนหน้าที่ของนายแพทย์ผู้พยาบาลนั้น
ก็ควรจะทราบไว้ในเรื่องสมุฏฐานของโรค ว่าเกิดขึ้นมา
จากสมุฏฐานอะไร ถ้าทราบว่าเกิดจากธาตุสมุฏฐาน
ก็จะต้องประกอบยาให้ถูกต้อง ถ้าทราบว่าเกิดขึ้นจาก
กรรมสมุฏฐาน ก็ควรใช้วิธีการอย่างอื่น เพื่อเป็นการ
บำรุงดวงจิตของผู้ป่วย เช่น แส่ดงมรรยาท อธิยาครัย
ใจคอ ให้เป็นที่พอใจของคนเจ็บ หรือแนะนำชักจูงให้ยินดี
ในทางบำเพ็ญกุศล เช่น แนะนำให้ตักบาตร แนะนำให้
สวดมนต์ บลบวช เพื่อเป็นการน้อมนำใจของบุคคลผู้นั้น
ไปในทางที่ชอบอย่างนั้นท่านเรียกว่าเป็นธรรมโอสถ บาง
คราวควรใช้ยามาก ๆ ก็จะใช้เพียงเล็กน้อย โรคนั้นก็
หายไป สิ่งเหล่านี้นายแพทย์ผู้ชำนาญก็จะได้พบบำ
มาย่าง ตัวอย่าง เช่น เป็นโรคมามาก ๆ ถ้ามีวิธีการปลุก
ปลอบบุคคลผู้นั้นให้เป็นที่พอใจ โรคที่ควรกำเริบขึ้นก็จะ
มีอาการลดลง ควรตายใน วันนั้น ก็อาจจะยืดเวลาไปถึง

วันหน้าเดือนหน้าก็เป็นได้ ตัวอย่างเช่น คนบางคนเดิน
ไปถูกหนามตำ สำคัญว่าถูกก็ เมื่อเข้าใจผิดเช่นนั้น
อาการปวดก็ก็จะกำเริบขึ้นได้ทันที บางคราวถูกตะขาบกัด
ก็สำคัญว่าหนามตำ ความเข้าใจเช่นนั้น ก็สามารถกัน
พิษตะขาบมิให้กำเริบขึ้นได้ ถ้าไปถึงนายแพทย์ผู้มี
ความรู้ เขาก็บอกว่าตะขาบกัด ใจคนนั้นก็เริ่มเลี้ยว พิษที่
ปวดก็กำเริบ เรื่องทั้งหลายเหล่านี้เป็นข้อพิสูจน์ในเรื่อง
กรรมสมุฏฐาน

อธิบายถึงเรื่องของกรรม คำที่ว่า “กรรม”
นี้มีอยู่ ๒ ประเภท

๑. กรรมวิบาก คือ ผลกรรมเก่าซึ่งทำไว้แต่
ปางก่อนมาให้ผลในทางกาย ทำธาตุทั้งหลายให้แปรปรวน
ก็เกิดโรคขึ้นได้ชนิดหนึ่ง บางคราวร่ายกายถูกต้องตาม
หลักพยาบาลก็ไม่หาย เวลาจะหายไปกินน้ำเสกของพระ
แม่กลนเดี๋ยวก็หายได้ อันนี้เป็นที่เรื่องบำรุงน้ำใจได้ส่วน
หนึ่งโรคชนิดนั้นคือเกิดจากวิบากผลกรรมเก่า บางที
ก็ลามขึ้นไปถึงดวงจิต ทำให้จิตแปรปรวน การขวยของ
ร่างกายก็กำเริบหนักขึ้น บางคราวก็หมดหวัง แต่มัน

ก็หาย บางคราวก็มีหวัง แต่มั่นก็ตาย อนันก็ควรจะ
ถือว่า โรคเกิดขึ้นจากกรรมเก่า เราก็คควรคิดแก้ไข
ในทางธาตุสมุฏฐานบ้าง กรรมสมุฏฐานบ้าง จึงจะ
เป็นไปเพื่อยบรรเทาทุกข์

ข. บางคราวเกิดขึ้นจากจิตที่เป็นกรรมใหม่ๆ
ซึ่งเราได้สร้างขึ้นในใจตนเอง เรียกว่า กรรมจิต เช่น
โกรธถึงขนาด เกล็ดถึงขนาด รักถึงขนาด พึงสร้าง
ถึงขนาด จิตคนจนเต็มที แล้วมลทินที่หมักหมมอยู่ในใจ
ก็จะกระเด็นออกมา แล้วคลุกเคล้ากับธาตุต่างๆ มี โลหิต
เป็นต้น แล้วแล่นไปในส่วนต่างๆ ของร่างกาย ทำให้
อ่อนเพลีย เมื่อโลหิตก่อนนั้นไปหยุดในส่วนใดของร่างกาย
ก็จะเกิดเป็นโรคขึ้นในที่นั้น ๆ ใจก็ชุ่มฉ่ำ ธาตุก็ชุ่มฉ่ำ
อย่างน้อยก็ไม่สบาย ต้องรักษาทางแก้ไขเสียโดยเร็ว
มิฉะนั้นจะเป็นโรคได้ ดังอุปมา จิตเหมือนปลาอยู่ปลัก
หรือแอ่ง เมื่อคนไปกวณ ปลาต้องดิ้นรนแล่นไปมา น้ำ
ขาวหรือเมือกที่เกาะอยู่ในตัวของมันก็จะหลุดลอยออกมา
นานนาก็จะชุ่ม ตะกอนก็ฟุ้งขึ้นมา ตาปลาก็มืด นานเข้า
น้ำขาวปลาก็เกาะระอองน้ำ แล้วก็กลายเป็นกำเหน็ด

ของสัตว์ใดชนิดหนึ่ง มากเข้าก็จะทำให้น้ำในที่นั้น
โสโครก ใช้การไม่ได้เลย เหตุนี้เมื่อสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น
เต็มท้ของมัน อานาจแห่งกรรมจิตอันนั้น ก็สามารถที่
จะลุกลามให้เกิดโรคทางร่างกายได้อีกอย่างหนึ่ง ถ้า
โรคในร่างกายก็กำเริบ และโรคในดวงจิตก็กำเริบ เมื่อ
เป็นเช่นนั้นกรก็ยาก ถึงจะรักษาง่ายก็หายช้า

ฉะนั้น เรืองของกรรมนั้น บางคราวเกิดทางกาย
ก่อนแล้วลามไปถึงจิต นั่นคือ กรรมวิบาก บางคราว
เกิดขึ้นในดวงจิต แล้วลามไปสู่ร่างกาย นั่นคือ กรรมจิต
กรรมสองชนิดนี้ เมื่อเรารู้ชัดว่า อันนั้นเกิดจากกาย
อันนั้นเกิดจากจิต ก็ควรประกอบยาทั้งสองขนานดังกล่าว
มากก็จะเห็นทางบรรเทาทุกข์ได้เป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้ได้
ปรากฏผ่านมาแก่ผู้เขียนเรื่องนี้ แต่จะนำมาเขียนให้สั้น
สรุปลงไปนั้น เป็นเรื่องยืดยาวมาก ฉะนั้น ผู้มีปัญญา
จงพิจารณาดูเอาเถิด

“อโรคยา ปรมา ลาภา”

ความไม่มีโรคเป็นลาภอย่างยิ่ง

“ปัญจะมาระ ชินะ นาโถ ปัตโต สัมโพธิ
มุตตะมัง อรหัง พุทธะ อติปิโส ภควา นามิหัง”

สวดมนต์เวลาเราอนอนช่วย ให้สวดทุกวันเท่า
อายุของตนได้ ดีที่สุด ถ้าไม่สามารถ ให้สวดวันละ
๓ ครั้ง ๗ ครั้ง ก็ได้.

หมวดที่ ๒

มนุษยธรรม

โลกทั้งหลายต้องการความยุติธรรม มนุษย์ทุก
เหล่า บุคคลทุกประเภทผู้จะให้ความยุติธรรมแก่โลกได้
ต้องมีมนุษยธรรมจึงจะเป็นไปได้ มนุษยธรรมนั้นไม่ใช่
ลัทธิศาสนาใดๆ ทั้งหมด เมื่อคนเกิดมาแล้วในโลก เขา
ย่อมปรารถนาความยุติธรรมด้วยตัวของเขาเอง บาง
คราวก็สำเร็จเป็นไป บางคราวก็ไม่สำเร็จอย่างความ
ต้องการ ที่เป็นไปเช่นนั้น เพราะมีมนุษยธรรม บาง
ขณะจิต อมนุษยธรรมก็เกิดขึ้นมาแทรก เหตุอันนี้จึง
ไม่ให้เป็นไปตามปรารถนาของตนได้

ฉะนั้น ในทางจิตใจขอชี้แนวทางเพื่อเป็นเครื่องประคับ
ประคองจิตของบุคคลทั้งหลายในโลก ถึงแม้จะขาดไป
บ้างก็ควรให้มีชั่วขณะยาว ๆ ก็ยังเป็นการดี

ข้อ ๑. จงทำจิตของตน มัธยัตถ์ ไว้ ในความรัก
และความชอบใจในบุคคลและสิ่งของต่างๆ ให้พอดีพองาม
อย่าให้จิตของตนตกไปจนหลงลืม เป็นเหตุให้หลวมตัวใน
ความประพฤติดีก่ียวเนื่องด้วยวัตถุและบุคคลต่างๆ เมื่อ
พลาดลงไปแล้วเช่นนั้น ถ้าจะกล่าวทางมรรยาท ก็เป็น
เหตุให้เสียชื่อเสียง ถ้าจะกล่าวถึงเรื่องดวงจิตก็เป็นเหตุ
ให้ลุ่มหลง จะได้รับผลสะท้อนเข้ามาถึงตัว คือ ความ
เศร้าโศกทรมานใจของตนเอง นั่นคือขาดมนุษยธรรมที่
เรียกว่าความพอดี

ข้อ ๒. ทำสิ่งใดที่เกี่ยวเนื่องด้วยบุคคลและวัตถุ
อย่าให้มีความลุ่มหลงบังเกิดขึ้นในจิตแห่งตน แม้บุคคล
เหล่านั้นจะมีความประพฤติดีไม่เป็นที่พอใจแห่งตน และ
เข้าของที่เราได้มากก็เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาแห่งตน ถึง
อย่างนั้นก็ควรพิจารณาให้คิดว่าบุคคลนั้น ๆ เขามีความ
ดีดดีตัวของเขาอยู่บ้างหรือเปล่า และของเหล่านั้นมันจะ
เป็นสิ่งที่เกิดประโยชน์แก่เราได้บ้างกระมัง เมื่อเรายับ
ยั้งดวงจิตของเราไว้ได้ ก็คลายออกจากความไม่ชอบใจ

และโทษะ อันจะทำให้บังเกิดเมตตาคิดขึ้นได้ในตน ผล
ที่จะพึงได้รับ คนนั้นก็จะกลายเป็นเพื่อนเป็นมิตรของเรา
เราไต่สวนต่าง ๆ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างอื่นได้อีก เช่น
เราต้องการสัตว์แต่เราไต่ตะปูมา นั่นชื่อว่าไม่สมหวัง แต่
ถึงอย่างนั้นมันก็เป็นประโยชน์อย่างอื่นได้อีกต่อไป

อีกอย่างหนึ่งผลของเมตตาคิดจะยังความเห็นใจ
ให้ทรงอยู่ได้นาน “นี่เรียกว่ามนุษยธรรมซึ่งควรถือ
เป็นความประพฤตินะหว่างกันและกันทั่วโลก”

ข้อ ๓. จะทำสิ่งใดทั้งหมดก็ให้มีความซื่อสัตย์
ตรงไปตรงมา ต่อหน้าประพฤตินั้นอย่างไร ลับหลัง
ประพฤตินั้นอย่างนั้น แม้อำนาจใด ๆ อันเป็นสิ่ง
น่าสะพึงกลัว ก็ควรทำใจของตนให้กล้า พอเหมาะ
พอควร ถ้ากล้าเกินพอดีไปแล้วก็เป็นเหตุให้เสีย ถ้ากลัว
เกินพอดีไปก็เป็นเหตุให้เสีย เช่นเราจะประกอบกิจการ
อันใดในระหว่างกันและกัน ถ้ามีความกลัวเข้าแล้วก็เป็น
เหตุให้เสียการงาน ถ้ากล้าเกินไปก็เป็นเหตุให้ผิดพลาด
จากการงานได้เหมือนกัน ฉะนั้น จึงควรมียึดถืออยู่ใน

ความพอกี้ จึงจะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยในระหว่าง
บุคคลและวัตถุต่าง ๆ ในโลกจึงเรียกว่า “มนุษยธรรม”

ข้อ ๔. เราจะทำสิ่งใดลงไปด้วยกายวาจาใจ
ก็ตามที่เนื่องด้วยวัตถุและบุคคลในโลกนี้ ให้พิจารณา
ทบทวนคเหตุผลเสียก่อน ถ้าประกอบไปด้วยเหตุผลแล้ว
จึงเป็นสิ่งที่ควรเชื่อถือและประพฤติตาม จึงจะไม่ตกไป
ในฝ่ายที่หลง ต้องเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งมนุษยธรรม คือมีสติ
อันรอบคอบ มีปัญญาสมบูรณ์ด้วยเหตุผล บุคคลผู้ใด
ประพฤติได้เช่นนั้นจะคบค้าสมาคมใด ๆ ก็จะมีแต่เพื่อน
มิตรสหาย ยิ่งความเจริญให้เกิดขึ้นแก่ตนแก่ชุมชน
ยิ่งวัตถุต่าง ๆ ให้เจริญงอกงามขึ้น ซึ่งตนปรารถนา
อยู่ทุกฝั่ทุกคน

โลกที่เราอาศัยกันอยู่ทุกวันนี้ เป็นสิ่งที่เกิด
มาก่อนพวกเรานมนาน แม้ลัทธิศาสนาใด ๆ หนึ่งหมด
ก็ทยอยเกิดขึ้นภายหลังทั้งสิ้น ฉะนั้น โลกที่เราอาศัย
อยู่นี้ บางคราวก็เจริญทั้งวัตถุและบุคคลย่อมเป็นไปด้วย
ความสวัสดิภาพทั่วถึงกัน บางคราวมนุษย์และวัตถุก็
เสื่อมโทรมแทบจะจมลงในท้องมหาสมุทร ความเป็นมา

ของโลกมนุษย์ทั้งหลายก็เป็นกันมาอยู่อย่างนี้ ขางคราว
ขางสมัย ในค่านบุคคลก็เจริญรุ่งเรืองมีความร่มเย็นเป็น
สุข แต่ในค่านวัตถุยังไม่เจริญก้าวหน้าก็มี ก็เพราะ
มนุษย์มีมนุษยธรรมประจำใจ ในค่านวัตถุจึงเจริญรุ่ง
เรืองให้ผลแก่มนุษย์ที่มีมนุษยธรรม ได้รับมีความร่มเย็น
เป็นสุขทั่วกัน

ขางคราวขางสมัยใจมนุษย์ไม่มีมนุษยธรรม
มนุษยธรรมเสื่อมทรามด้วยความประพฤติ ใช้อำนาจ
เกินควรแก่ภาวะของตน จนเป็นเหตุให้วัตถุเหล่านั้น
มาทำลายความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนในโลก หลัก
ความจริงมีอยู่ว่า เมื่อมนุษย์เป็นคนไม่ดี แม้วัตถุเหล่านี
นั้นจะเป็นของดีก็ตาม มันก็จะต้องกลายกลายเป็นโทษแก่
ปวงชนได้เหมือนกัน ถ้ามนุษย์มีธรรมประจำใจ สิ่ง
ทั้งหลายที่ให้เป็นโทษก็จะกลายเป็นประโยชน์ ฉะนั้น เมื่อ
ปวงชนพลโลกทั้งมวลทำตนให้ตั้งอยู่ในมนุษยธรรมด้วย
ดีแล้ว คนทั้งหมดในโลกนั้นก็เสมือนหนึ่งเป็นญาติมิตร
ซึ่งกันและกัน ถ้าบุคคลใดไม่มีมนุษยธรรมประจำใจ
แม้บุตรภริยาสามีก็จะแตกแยกกัน เพื่อนมิตรสหายก็จะ

กลับกลายเป็นศัตรู เมื่อส่วนย่อย ๆ กลับกลายเป็นเช่นนั้น
ได้แล้ว ส่วนใหญ่ คือมหาสงครามก็จะหลีกเลี่ยงไม่พ้น
มนุษย์ทั้งหลายจะหนีไปได้อย่างไร

ฉะนั้น มนุษย์ทั้งหลายทั่วโลกควรมีมโนธรรม
จะได้เห็นว่ามนุษย์ทั้งหลายเป็นเพื่อน เป็นมิตรสหายของ
กันทั้งสิ้น จะแสดงมรรยาทอัธยาศัยในระหว่างกันและกัน
ก็เกินไปด้วยไมตรีจิต เป็นไปเพื่อความยุติธรรมของโลก
ที่กล่าวมานี้เป็นหลักกรรมชาติ เป็นหลักกรรมคาชังมีอยู่
ประจำโลก

แม้ผู้ถือลัทธิศาสนาต่าง ๆ กัน ก็ควรที่จะช่วย
เหลือสังเคราะห์ซึ่งกันและกันได้อยู่ ควรที่จะระลึกถึง
มโนธรรม ช่วยเหลือกันในค่านมนุษย์ แม้ในพระ-
พุทธศาสนาเอง พระพุทธเจ้าก็สรรเสริญบุคคลผู้ช่วย
เหลือกันในค่านมโนธรรมหรือลัทธิอื่น ๆ เช่น โรมัน-
คาทอลิก คริสเตียน ผู้มีมโนธรรมสูงบางคน ซึ่ง
ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ เมื่อผ่านมาในบ้านเมืองของเรา
จะรู้สึกว่าเป็นคนมีมรรยาทสูง มีความรู้สูง ตามที่เคย

สังเกตเห็น เช่น เขาได้ช่วยบริจาคเงิน ช่วยสร้าง
วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร บางทีผู้เขียนก็เกิดสงสัยว่า
เขานับถือศาสนาอะไร จึงถามว่า “ท่านนับถือศาสนา
อะไร” เขาตอบว่า “นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก”
ว่าเขาเหล่านั้นมีมนุษยธรรมเต็มทีในดวงใจของเขา ฉะนั้น
เขาจึงเป็นผู้เจริญ หนึ่ง ในทางธรรมของพระพุทธศาสนา
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเองตรัสไว้ คำหนึ่งว่า “ท่าน
ทั้งหลาย ที่จะช่วยเหลือมนุษย์ นอกจากลัทธิของ
ตนให้ท่านนึกถึงมนุษยธรรม อย่าเอาลัทธิศาสนา
มาเป็นเครื่องขัดขวางจะเป็นโทษ” เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้มี
วิชาความรู้สูงในท่านมนุษยธรรม ย่อมเป็นผู้สมบูรณ์ใน
สังคมต่าง ๆ สามารถที่จะเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีในระหว่าง
กันและกันได้เป็นอย่างดี

ฉะนั้น ขอท่านผู้อ่านจงพิจารณาด้วยปัญญาของ
ตนเอง

หมวดที่ ๓

แนวทางของพระพุทธศาสนา

ที่จะแสดงต่อไปนี้เป็นเรื่องแนวทางของพระพุทธศาสนาอันเกิดขึ้นจากบุคคลหนึ่ง ซึ่งปวงชนได้เคารพ

ยกย่องว่าเป็นคนดีเป็นผู้ชี้แนวทางให้เรา คนใดได้ศึกษาอบรมแล้ว จะเชื่อถือหรือไม่เชื่อถือ ท่านผู้นั้นไม่มีกฎข้อบังคับบัญชาใด ๆ ทั่วหมด เมื่อประชาชนเหล่าใดเห็นว่า เป็นสิ่งที่ชักนำตนให้เป็นคนดีได้ ก็ต่างคนต่างเคารพนับถือถือนั้น ๆ เรียกว่า “ศาสนา” สำหรับพระพุทธศาสนานี้ ถ้าจะกล่าวโดยสรุปลงแล้วก็มีอยู่ ๓ อย่าง

๑. สิ่งใด ๆ ทั่วหมดซึ่งเป็นความชั่วและเลวร้าย เมื่อทำลงไปแล้วด้วย กาย วาจา ใจ ยังผลให้เกิดอันตรายแก่ตนและคนอื่น สิ่งนั้นไม่ควรทำ แม้เรากำลังทำอยู่ก็ให้คิดเสียว่า เราจะต้องพยายามและเลิกในสิ่งนั้น ๆ

๒. สิ่งใดที่เป็นคุณงามความดีทั้งหมดซึ่งตนได้
ทราบอยู่แล้ว ก็ควรสะสมก่อสร้างให้เกิดขึ้นในตน สิ่งใด
ที่ตนทำอยู่ก็ให้รักษาไว้ด้วยดี ที่ท่านเรียกว่า “อารักขา-
สัมปทา” ความดีอันใดที่ตนยังไม่สามารถจะทำได้ ก็ให้
มุ่งไปให้ถึงจุดนั้น ๆ อยู่เสมอ

๓. เราจะประกอบกิจการใด ๆ ทั้งหมด ให้ทำ
ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทำใจของตนให้บริสุทธิ์สะอาด ถ้า
ไม่สามารถทำได้เป็นนิจ ก็ควรให้เกิดมีขึ้นเป็นครั้งเป็น
เป็นคราวก็ยังดี

ทั้ง ๓ ข้อความนี้เป็นจุดประสงค์ของพระสัมมา-
สัมพุทธเจ้า

พระองค์ทรงสั่งสอนตามความเป็นจริงของโลก
ทรงตรัสว่า “ขยะ วยะ ธัมมา สังขารา อปฺปมาเทนะ
สัมปาเทถะ” มีใจความว่า สังขารทั้งหลายเกิดขึ้นแล้ว
ย่อมเสื่อมไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงอย่าได้เป็นผู้
ประมาท จงเป็นผู้มีสติอันรอบคอบ มีสัมปชัญญะความรู้
อันทั่วถึงโดยสมบูรณ์ ท่านทั้งหลายจะมีความร่มเย็นเป็น

สุข โดยใจความก็คือ สิ่งปรากฏอยู่ในโลกนั้นสำเร็จ
 มาจากกรรม เรียกว่า “สังขาร” สังขารนั้นโดยคติธรรม
 มี ๒ ประเภท

ก. สังขารโลก

ข. สังขารธรรม

ก. สังขารโลก คือโลกธรรมทั้ง ๘ ประการ
 มี ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข อันเป็นสิ่งที่ปรารถนาทุก
 คนชื่อว่าสังขาร เมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมแปรรูป ที่เรียกว่า
 อนิจจัง ฉะนั้น ผลอีกอย่างหนึ่งอาจจะแซกขึ้นได้ เช่น
 เรามียศ เลื่อมจากยศ เรามีลาภ เลื่อมจากลาภ เรามี
 ความสรรเสริญ กลายเป็นถูกติเตียน เราเคยมีความสุข
 สุขอันเกิดจากทรัพย์ กลายเป็นคนทุกข์ร้อน อดีต
 ชาติแคลงอย่างนักมี ฉะนั้น ท่านจึงสอนอย่าให้ประมาท
 หลงอยู่ในเรื่องเหล่านั้น ถ้าใครสำนึกไม่ได้ก็ต้องกลายเป็นทุกข์

ข. สังขารธรรม ได้แก่ธาตุ ๕ ธาตุ ๖ ซึ่ง
 อยู่ในตนอันเป็นผลเกิดขึ้นจากอวิชชา และสังขารที่ปรุง

อยู่ในดวงจิต จึงเกิดผลขึ้นมาเป็นสังขารธรรมส่วนหนึ่ง
ภายนอก

(ก) ธาตุที่ประกอบกันขึ้นเป็นสังขารธรรมมี
๖ ประการ คือ

๑. ส่วนใดที่ขันธ์ทั้งสี่มีอยู่ในตัวเรา เช่น
กระดูก และเนื้อหนังเหล่านี้ ท่านเรียกว่า ธาตุดิน

๒. ส่วนใดที่เหลว เฝืออาบ ซาบอยู่ในอวัยวะ
ร่างกายทั้งหมด มีโลหิต เป็นต้น ท่านเรียกว่า ธาตุน้ำ

๓. ส่วนใดที่พัดไปมาในส่วนต่างๆ ของร่างกาย
มีลมหายใจ เป็นต้น ท่านเรียกว่า ธาตุลม

๔. ส่วนใดที่ให้ความอบอุ่นแก่อวัยวะทั้งมวล
ท่านเรียกว่า ธาตุไฟ

๕. ส่วนที่เป็นช่องว่าง ซึ่งมีอยู่ในร่างกาย เป็น
สถานที่ถ่ายเข้าถ่ายออกของธาตุทั้งปวง เช่น ช่องตา หู
จมูก ปาก จนตลอดถึงช่องขุมขน ช่องเหล่านี้เป็นช่อง
ถ่ายอากาศและความเคลื่อนไหวของมนุษย์ให้เกิดได้ ท่าน
เรียกว่า อากาศธาตุ

๖. ส่วนต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ ถ้าไม่มีวิญญาณ
ครอบครองอยู่ ก็เสมือนเหมือนถ่านไฟฉายที่หมดไฟแล้ว
ไม่สามารถยังความสว่างและเคลื่อนไหวให้เกิดขึ้น เมื่อ
จิตวิญญาณครอบครองอยู่ทราบใด ยิ่งคุณภาพและส่วน
ต่าง ๆ ของร่างกาย ให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลและสัตว์
เพราะมีตัวรู้เป็นผู้บ่งการ ที่ช่วยบาปบุญ ย่อมสำเร็จขึ้นจาก
ตัวรู้เป็นปฐมเหตุ ท่านเรียกชื่อว่า “จิตวิญญาณธาตุ”

ทั้ง ๖ ประการนี้เรียกว่า “สังขารธรรม”

(ข) ขั้น สิ่งที่แยกออกเป็นประเภท ๆ ซึ่งมี
อยู่ในตัวเราทุกคน ท่านเรียกว่า ขั้น ๕ คือ

๑. รูป คือสิ่งที่เห็นได้ด้วยตาทั้งหมด ภายใน
และภายนอก ท่านเรียกว่า รูปขั้น

๒. เวทนา อันเกิดขึ้นจากจิตวิญญาณ และ
รูปกระทบกัน มีผลเกิดขึ้นในระหว่าง ท่านเรียกว่า เวทนา
สุขบ้าง ทุกข์บ้าง มากบ้าง น้อยบ้าง นคือ เวทนาขั้น

๓. สัญญา ความจำได้หมายรู้ในวัตถุและ
บุคคลทั่ว ๆ ไป ทั้งภายในและภายนอก ท่านเรียกว่า
สัญญาขั้น

๔. สังขาร ความคิดปรุงแต่งอันเกิดขึ้นจาก
ดวงจิต คิดดีบ้างชั่วบ้าง ถูกบ้างผิดบ้าง ตามวิสัยของ
ความคิดท่านเรียกว่า สังขารขั้น

๕. วิญญาณ ความรู้แจ้งในสมมุติและนิยม
ทั้งปวง เช่น ตาเห็นรูป หูได้ฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้น
ถูกรส กายถูกสัมผัส ใจเกิดอารมณ์ที่คิดนึก มีความรู้สึก
รู้แจ้งในอายตนะทั้งปวง ว่าอนันต อนันต อนันต อนันต
นั่นละเอียต รู้ได้เช่นนั้น ท่านเรียกว่า วิญญาณขั้น

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ท่านเรียกว่า “ขั้น ๕”
สรุปลงมาในส่วนบุคคลก็คือ กายกบจิต เพียงเท่านั้น สิ่ง
เหล่านี้ท่านเรียกว่าเป็นสังขารกรรม อันเกิดขึ้นจาก
อวิชชาเป็นต้นเหตุ

(ค) อายตนะ แปลว่า ย่อเกิดแห่งความดีความ
ชั่วใดทั้งมวล มีอยู่ ๖ อย่าง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย

ใจ สิ่งเหล่านี้ท่านเรียกว่าเป็นสังขารธรรม อันเกิดขึ้น
จากอวิชา คือความรู้ไม่ถึงความจริงเป็นต้นเหตุ สรุปแล้ว
สังขารโลกอย่างหนึ่ง สังขารธรรมอย่างหนึ่ง สังขาร
ทั้งหลายเหล่านี้ พระองค์ทรงตรัสว่าเป็นของไม่แน่นอน
ไม่ถาวรมั่นคง เกิดขึ้นแล้วตั้งอยู่ชั่วขณะก็เสื่อมไป แล้ว
ก็เกิดใหม่ หมุนเวียนกัน นั้นแหละคือ อนิจจังทุกขัง
คือไม่คงที่ แม้จะเป็นความดีและความชั่วก็ตาม ชนชื่อว่า
สังขารแล้วต้องเป็นอย่างนั้น เราไม่สามารถจะสกัดกั้น
ให้อยู่ในความนึกคิดของตนได้ ท่านจึงตรัสไว้ว่า นั่นคือ
“อนัตตา” เมื่อใครมีปัญญาในตนเองโดยถ่องแท้แล้ว ก็
จะค่อยคลี่คลายออกซึ่งความยึดถือในสังขารเหล่านั้น ถ้า
ใครทำจิตของตนให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิ ก็จะมี
วิชาเกิดขึ้นในตนเอง ก็จะเห็นความจริงของสังขาร
โลกและสังขารธรรมโดยแจ้งชัด ก็จะได้สลัดสิ่ง
เหล่านั้นออกจากตน จิตก็จะหลุดพ้นออกจากสังขาร
ทั้งหลาย จะบันเทิงซึ่งนิรามิสสุขอันประเสริฐใน
ทางพระพุทธศาสนา ที่แสดงมาในสองหมวดนี้เป็น

ธรรมอันสั้น ๆ แต่สามารถที่จะ อมคำสั่งสอนของพระ-
สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทุกประการ

สรุปแล้วความไม่ประมาท คือความไม่ตาย
ใจ ไม่นอนใจ ไม่ไว้อใจ ในสังขารทั้งหลายเหล่านั้น
ส่วนที่เป็นความดีควรได้ควรถึง ให้มีความพยายาม
สร้างสรรค์ขึ้นให้มีในตน บุคคลผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้ไม่
ประมาท

๖๕
หนังสือ

อวิชชาวินิจฉัย

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร)

เมือกรุงเป็น

พระไพธวงศาจารย์ ศิริจันโท

วัดบรมนิวาส เรียบเรียง

อวิชชา ปัจจยา สังขาร
สังขารปัจจยา วิภวาทนคติ

บัดนี้ จักได้วิสัชนา ปฏิจจสมุปบาทปัจจยาการ
ซึ่งเป็นทางวิปัสสนานัยตามปาฐะที่ไต่ยกขึ้นในเบื้องต้น
ตามที่มาว่า อวิชชา ๑ สังขาร ๑ วิญญาณ ๑ นาม
รูป ๑ อายตนะ ๑ ผัสสะ ๑ เวทนา ๑ ตัณหา ๑
อุปาทาน ๑ ภพ ๑ ชาติ ๑ ชรา ๑ มรณะ ๑
เป็นอาการ ๑๓ แต่ท่านรวมชรากับมรณะเป็น ๑ จึง
เป็น ๑๒ เพราะท่านนับอวิชชาเข้าด้วยว่าเป็นอาการ
ถ้ายกอวิชชาออกให้เป็นประธานเสีย นับแต่สังขาร
วิญญาณไปให้เป็นอาการ ก็คงได้อาการ ๑๒ ไม่ต้อง
รวมชรามรณะ เหมือนอย่างกายท่านยกให้เป็นประธาน
เกสา โลมา ถึงมัตถลุงคัง ๓๒ เป็นอาการของกาย
ฉนฺได ถ้านับแต่สังขารไปถึงมรณะเป็น ๑๒ ให้เป็น
อาการของอวิชชาจะเหมาะสมคทเดียว

๒๕๕ บัณฑิต จักจำแนกวิชาแลสังขารเป็นต้นต่อไป

อวิชา ๘ สังขาร ๓ วิญญาณ ๖ นามรูป ๒

อายตนะ ๖ ผัสสะ ๖ เวทนา ๖ ตัณหา ๖ อุปา-

ทาน ๔ ภพ ๒ ชาติ ๒ ชรา ๒ มรณะ ๒ ฯ บัณฑิต

จักจำแนกอวิชา ๒ ตามที่ชื่อว่า อวิชาอภิวัตตฤคา

อวิชา มีวัตถุ ๘ ปุพฺพนุเตตฺตอณฺโณ ไม่รู้จักเงื่อนเบื้อง

ต้น ๑ อปรนุเตตฺตอณฺโณ ไม่รู้จักเงื่อนเบื้องปลาย ๑

ปุพฺพนุตาปรนุเตตฺตอณฺโณ ไม่รู้จักทั้งเงื่อนเบื้องต้นแลเงื่อน

เบื้องปลาย ๑ ทุกฺขอณฺโณ ไม่รู้จักทุกข์ ๑

ทุกฺขสมุทฺเทตฺตอณฺโณ ไม่รู้เหตุยังทุกข์ให้เกิดขึ้นพร้อม ๑

ทุกฺขนิโรธอณฺโณ ไม่รู้จักความดับทุกข์ ๑ ทุกฺขนิโร-

ธคามินีปฏิปทาอณฺโณ ไม่รู้จักทางปฏิบัติให้ถึงความ

ดับทุกข์ ๑ ปฏิจุตฺตสมุปฺปาเทตฺตอณฺโณ ไม่รู้จักปฏิจุตฺตสมุ-

บาท คือธรรมอันอาศัยซึ่งกันแลกันเกิดขึ้น ๑ อโย วุจฺจติ

อวิชา อันนั้นแล ท่านกล่าวว่า อวิชามีลักษณะ

อาการ ๘ ประการดังนี้

๒๕ บัณฑิตจะอธิบายลักษณะอวิชชาทั้ง ๘ ไว้มอบเป็น
ทางดำริแห่งโยคาพจรมุหิหวงต่อทางวิษัสสนา ถ้าผู้ใด
ครองได้ความชัดเจนแล้ว จักไต่รับความสบายใจขึ้นมาก
เพราะสิ้นวิจิภิจฉาในทางนี้

ข้อที่ ๑ ซึ่งว่าไม่รู้จักเงอนเบองตน คือไม่รู้
จักชาติความเกิด คือรู้จักแต่อุปปฏิจนุนชาติ คือความ
เกิดที่ไม่ปกปักรักษาแก่คลอดออกมาจากครรภ์มารดาชื่อว่า
ไม่รู้จักชาติเป็นลักษณะของอวิชชาประการ ๑ ส่วน
ปฏิจนุนชาติ คือความเกิดที่ปกปักรักษาแก่กำเนิด ๔ คือ
เมื่อขณะยังเป็นกะละละอมพุทอยู่ท่านให้ชื่อว่าสังเสทชะ
กำเนิด เมื่อขณะเป็นขณะเปลี ท่านให้ชื่อว่าอณทะชะ
กำเนิด เมื่อแตกบัญญัติสาชา คือศีรษะแขนขาพร้อมแล้ว
ท่านให้ชื่อว่าชลาพุชะกำเนิด เมื่อคลอดออกมาแล้ว
ท่านให้ชื่อว่าอุปปาติกกำเนิด (ลอยเกิด) เบื้องหน้าแต่
คลอดแล้วไป คงได้ชื่อว่าอุปปาติกกำเนิดเรื่อยไปจนถึง
วันตาย กำเนิดทั้ง ๔ นั้นแลเป็นเงอนเบองตน เป็นลักษณะ
ของชาติทุกข์ เป็นทุกข์สัจ พึงเข้าใจว่าเป็นปัจจุบันอยู่
ทุกเมื่อ ปฏิจนุนชาตินั้นเป็นวิชาที่ ๑

ข้อที่ ๒ ซึ่งว่าไม่รู้จักเงื่อนเบื้องปลายนั้น หมายถึง
ความว่าไม่รู้จักมรณะความตาย รู้จักแต่อัปปฏิจันนมะ
มรณะ คือความตายที่ไม่ปกปิด ได้แก่อันลมหายใจแล้ว
ต้องเข้าโลงเท่านั้น ตายอาการณเป็นอนาคตเป็นคติของ
สมุทัย เป็นวิภวตณหา รู้แต่อัปปฏิจันนมะมรณะนั้นชื่อว่า
ไม่รู้จักตาย คือไม่รู้เงื่อนเบื้องปลายของตนเป็นวิชชา
ประการ ๑ ส่วนปฏิจันนมะมรณะนั้นได้แก่ความตายที่
ปกปิด เป็นปัจจุบันตายอยู่เสมอทุกขณะลมหายใจเข้าออก
คือเกิดขึ้นวันใดตายก็มีมาแต่วันนั้น ได้แก่อันลมหายใจไป
คือแตกหนุ่มสาวในชั่วหายใจนั้นเอง เป็นเครื่องหมายให้รู้
ว่าตนมีมรณะอยู่เสมอ ปฏิจันนมะมรณะนี้เป็นเบื้องปลาย
ของตนเป็นวิชชาที่ ๒

ข้อที่ ๓ ที่ว่าไม่รู้จักทั้งเบื้องต้นทั้งเบื้องปลาย
ของตนนั้นหมายความว่าไม่รู้จักท่ามกลาง คือไม่รู้จัก
ความแก่รู้จักแต่อัปปฏิจันนมะมรณะ ความแก่ที่ไม่ปกปิด
คือผู้ตงอยู่ในปัจฉิมวัย มีผมหงอกฟันหักเป็นต้น ความแก่
อาการณเป็นอนาคต เป็นคติแห่งวิภวตณหาเหมือนกัน

เป็นสมุทัย รู้แต่ปฏิจันนชราเพียงเท่านั้น ชื่อว่าไม่รู้จัก
ชราเป็นวิชชาประการ ๑ ส่วนชราที่เป็นคติของวิชชา
นั้นหมายเอาความแก่ซึ่งเป็นปัจจุบัน เรียกชื่อว่าปฏิจ-
ฉันนชรา ความแก่ปกปักร คือแก่อยู่เสมอทุกขณะลมหายใจ
เข้าออก ได้แก่ความแปรไปของร่างกายคือความขยาย
ให้ร่างกายผิวก่ออยู่เสมอ ตั้งต้นแต่ปฐมปฏิสนธิมา
ตรายเท่าวันตาย นีแหละเป็นท่ามกลางของเรา เป็นตัว
อุปาทานขณะ จิตขณะ ภาวขณะ คือรูทงเบองตนคือเกิด
รูทงเบองปลายคือตาย รูทงท่ามกลางคือแก่ รวมอยู่ใน
ทอนเดียวกันเป็นตวปัจจุบันทุกเมื่อ เป็นวิชชาที่ ๓

ข้อที่ ๔ ซึ่งว่าไม่รู้จักทุกขนั้น ก็คือไม่รู้จักชาติ
ชรามรณะซึ่งเป็นปัจจุบันชื่อว่าไม่รู้จักทุกข เป็นวิชชา
ประการ ๑ ถ้ารู้แล้วก็เป็นอันกำหนดทุกขได้จึงเป็นวิชชา
ที่ ๔ ๑

ข้อที่ห้า ซึ่งว่าไม่รู้จักเหตุยังทุกขให้เกิด
ชนพร้อมนั้น หมายความว่า ไม่รู้จักชาติชรามรณะซึ่ง
เป็นอดีตอนาคตซึ่งตนรู้อยู่ นั่นว่าเป็นตวสมุทัย คือเป็น

กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา คือที่เข้าใจว่าชาติ
เป็นอกิตฺตชราमरणะเป็นอนาคต ตัวซึ่งเป็นปัจจุบันนี้ว่าง
จากชาติชราमरणะกลายเป็นภวตัณหาไปไม่รู้สักตัว ขอ
ว่าไม่รู้จักสมุทัยเป็นอวิชชาประการ ๑ ความที่มารู้จัก
ชาติชราमरणะ ที่เป็นอกิตฺตอนาคตนั้น ว่าเป็นสัญญา
ของโลกชื่อว่ารู้จักสมุทัย เป็นวิชชาที่คารบ ๕

ข้อที่ ๖ ซึ่งว่าไม่รู้จักความดับนั้น คือไม่รู้จัก
หน้าตาของตัณหา คือชาติชราमरणะที่เป็นอกิตฺตอนาคต
เป็นกามตัณหา วิภวตัณหา ตัวที่ว่างจากชาติชราमरणะ
กลายเป็นภวตัณหาไปไม่รู้ตัว แต่หน้าตาของตัณหา
ผู้จะดับก็ไม่ได้เสียแล้ว เป็นอันชื่อว่าไม่รู้จักทุกขนิโรธ
เป็นอวิชชาประการ ๑ เมื่อธรรมซึ่งเป็นปัจจุบัน คือชาติ
ชราमरणะซึ่งเป็นของจริงอันพระโยคาพจรเห็นแจ่มแจ้ง
ในตนแล้ว ชาติชราमरणะซึ่งเป็นอกิตฺตอนาคตซึ่งเป็นคติ
ของสมุทัย คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหาก็
ดับไป ชื่อว่าทุกขนิโรธ เป็นอันชื่อว่ารู้จักความดับทุกข
เป็นวิชชาที่ ๖

ข้อที่ ๗ ซึ่งว่าไม่รู้จักว่าปฏิบัติอันจักให้ถึง
ความดับทุกข์นั้น หมายความว่า ไม่รู้จักชาติชรามรณะ
อาการนี้เป็นทุกข์ อาการนี้เป็นสมุทัย อาการนี้เป็นนิโรธ
อาการนี้เป็นมรรค ข้อว่าผู้ไม่รู้ปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์
เป็นวิชชาประการ ๑ เมื่อมารู้ชัดเจนว่าชาติชรามรณะ
ซึ่งเป็นปัจจุบันเป็นत्वทุกขสัจจ์ ส่วนชาติชรามรณะที่เป็น
อดีตเป็นอนาคตเป็นคติของสมุทัยก็ดับไป ความดับแห่ง
สมุทัยนั้นแหละชื่อว่าทุกข์นิโรธ ปัญญาที่รู้จักทุกข์ รู้จัก
สมุทัย รู้จักนิโรธนั้นแหละเป็นองค์สัมมาทิฏฐิ เป็นมรรค
เป็นอันรู้ปฏิบัติไปสู่ความดับทุกข์ เป็นวิชชาที่ ๗

ข้อที่ ๘ ซึ่งว่าไม่รู้จักกรรมเป็นปัจจัยอาศัยซึ่งกัน
และกันเกิดขึ้น คือไม่รู้จักปฏิจาสัมปาทนั้น หมายความว่า
ว่าไม่รู้จักว่าตัวเป็นวิชชา ตัวจึงต้องกลายเป็นสังขารไป
อาศัยสังขารนั้นเองจึงต้องมีชอมากขึ้น คือเป็นวิญญาณ
เป็นนามรูป เป็นอายตนะ เป็นผัสสะ เป็นเวทนา เป็น
ตณหา เป็นอุปาทาน เป็นภพ เป็นชาติ เป็นชรา
เป็นมรณะไป เมื่อตนยังมีความเห็นความรู้ความเข้าใจ

อยู่ว่าตัวของตัวเป็นสังขารวิญญาณเป็นชราเป็นมรณะอยู่
ตรายโค ก็ชื่อว่าอาการแห่งอวิชชายังมีอยู่ในตัวของตัว
ตรายนั่น พึงรู้เถิดว่า ตนของเราเป็นอวิชชาแท้ เพราะ
ธรรม ๑๒ ประเภทนั้น ท่านแสดงว่าเป็นอาการของอวิชชา
เป็นตัวสัญญาอคติเป็นชาติสมุทัยทั้งนั้น ท่านจึงกล่าวว่า
ไม่รู้จักปฏิเสธสมุบาทเป็นอวิชชาประการ ๑ เมื่อพระ
โยคาวจรเจ้ามากำหนดรู้คติของสังขารทั้งหลาย คือ
ท่านหมายปุณฺณากิสังขาร อปุณฺณากิสังขาร อเนญชา-
กิสังขารไต่แกเจตสิกธรรมทั้งหลาย ปุณฺณากิสังขาร
หมายโสภณเจตสิก อปุณฺณากิสังขารหมายอกุศลเจตสิก
อเนญชากิสังขารหมายอัญญสมานาเจตสิก ส่วน
วิญญาณ ๖ หมายถึงขุวิญญาณเป็นต้น นามรูป ๒
หมายนาม ๑ รูป ๑ อายตนะ ๖ หมายถึงขวายตนะ
เป็นต้น ผัสสะ ๖ หมายถึงขุสัมผัสเป็นต้น เวทนา ๑
หมายถึงเวทนาเกิดแต่ขุสัมผัสเป็นต้น ตัณหา ๖ หมายถึง
ตัณหาที่อาศัยขุสัมผัสเกิดขึ้นเป็นต้น อุปาทาน ๔ มี
กามุปาทานเป็นต้น ภพ ๒ หมายถึงกรรมภพ ๑ อุปปัตติ-

ภพ ๑ ชาต ๒ หมายถึงฉนัชนชาติ ๑ อปป์ฉนัชนชาติ ๑
 ชรา ๒ หมายถึงฉนัชนชรา ๑ อปป์ฉนัชนชรา ๑ มรณะ ๒
 หมายถึงฉนัชนมรณะ ๑ อปป์ฉนัชนมรณะ ๑ ความจริง
 สมทัษัฉรรมทงหลายตงตนแต่อวิชชาถึงชราแลมรณะ
 เหล่านัเป็นสภาพแห่งสังขตฉรรมทงสนั เป็นแต่เพียงสม-
 มติให้รู้กันเท่านั้นเองสังทรวสมมติทงปวงนั เป็นสภาพ
 ฉรรมทเป็นวิสังขาร คอเป็นฉรรมจุติ ฉรรมนิยามชนั
 วิสังขาร ส่วนสภาพฉรรมทเป็นสังขารทงปวงนั เป็น
 อนัตตาไม่ใช่ตัว ถ้ารู้เท่าแล้วก็คัยไปเท่านั้น คงเหลืออยู่
 แต่ส่วนซึ่งเป็นสภาพฉรรมทเป็นวิสังขารเท่านั้น ถ้าจะค
 ของจริงตามทางพระอรียสัจแล้ว ก็เห็นอยู่แต่ทุกขเท่านั้น
 ถ้าจะคของจริงทางพระนิพพานแล้วชาติชรามรณะที่สม-
 มติว่าทุกขนั้นไม่มีเสียอีกเพราะชาติชรามรณะเป็นคติของ
 สังขาร เมื่อรู้เท่าสังขารชาติชรามรณะก็คัยไปเท่านั้น
 คงเหลืออยู่แต่ โลกุตตรฉรรมโดยส่วนเดียว ท่านผู้รู้
 ทงหลายก็อาศัยไชยัญญัตติพุดไปตามโลกไม่ชักโลก ตัว
 ของท่านชื่อว่าวิชชา อาการของอวิชชาทงหลาย มี

พระพุทธเจ้า^๒

เป็นสรีระที่พึงรมเย็นแก่ผู้ปฏิบัติได้จริงอย่างไร?

โดย

ขุนอรรณววิบูลย์^๑

ท่านที่เคารพทั้งหลาย

ข้าพเจ้าได้ฟังการสนทนาธรรม ของนักศึกษ
พระปริยัติที่พระอุโบสถวัดบูรณศิริมาตยาราม โดยมี
ท่านเจ้าคุณพระเทพญาณเวทีเจ้าอาวาสเป็นประธาน นาย
มนู จันทาทย์ ซึ่งเป็นนักคนควาหาสัจจะธรรมอยู่หนึ่ง
ได้ร้องขอปัญหาจากข้าพเจ้าขึ้นในท่ามกลางที่ประชุมและ
ไม่มีใครคัดค้าน ข้าพเจ้าจึงได้สมมติตั้งปัญหาขึ้นโดย
มีใจความว่า

๑. เวลานี้พระพุทธมีอยู่ที่ไหน มีสภาวะเป็น
อย่างไร? ทำไมจิตเราจึงเข้าถึงไม่ได้เพราะเหตุใด?

๒. ถ้าเวลานี้พระพุทธไม่มี ผู้ที่กราบไหว้บูชา
ร้องขอ ถึงเป็นสภาวะที่ฟังอยู่นั้น จะไม่เป็นผู้กลจิตหรือ

เมื่อผู้มาประชุมได้พิจารณาเฉลยตอบปัญหา
ทั่วทุกคนแล้ว นายมนู ๑ ขอให้ข้าพเจ้าเฉลยต่อไป
ข้าพเจ้าจึงได้บรรยายตามความรู้สึกทางด้านจิตใจตนเอง
โดยตรงมีความว่า

พระพุทธเจ้ามีธาตุบริบูรณ์อยู่ทพระนิพพาน หรือ
อมตะธรรมไม่ตาย เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต่างแต่นาม
สมมติบัญญัติ ไม่มีขนาดจำนวนที่จะให้วัดให้นับได้
อกาลิโก ไม่มีกาล ว่างกิเลส ว่างอารมณ์ ว่างรัก
ว่างชัง และไม่มีสภาวะ เป็นปรมาตมสัจธรรมละเอียด
สุขุมของคัมภีรภาพ อยู่เหนือเหตุผล เห็นอโลกทั้งหลาย
และก็มีอยู่ทจิตวิญญาณใจของสัตว์บุคคลพลโลก ทุก
เพศ ทุกวัย ทุกรูป ทุกนาม ทุกชาติ ทุกภาษา ทจิต
เราเข้าถึงไม่ได้ เพราะเคราห์มองอยู่ด้วยอุปกิเลสตัณหา
ทิฏฐิ มานะ จรมาทตัณหาทำให้ตกต่ำจมอยู่ในไตรภพ

ถ้าหากว่า บุคคลใดสาธยายท่องบ่นตามตำรา
หรือกราบไหว้อ้อนวอนร้องขอถึงแต่เพียงพระนาม หรือ
พระรูปสมมติอยู่เท่านั้น โดยจิตใจตนเองมิได้ดำเนินปฏิบัติ
บูชา ตามแนวอริยสัจจกัมมรรคด้วยการละการปล่อยวาง
ความยึดมั่นถือมั่น หรือขจิตขัดแย้งกิเลสตัณหาทิฏฐิ
มานะให้ตกไป ตามพุทธศาสนาแล้ว ไม่มีโอกาสเข้า

ถึงพระพุทธองค์ตรัสรู้ เป็นสภาวะที่พึงซึ่งประทับอยู่ โดย
บริสุทธิ์ที่จิตใจเราเองได้เลยเป็นอันขาด จะเรียกผู้นั้น
เป็นผู้มืด ผู้ไม่เห็น ผู้ยังไม่ถึง ผู้ยังไม่รู้จักพระพุทธและ
ทั้งยังไม่รู้จักสภาวะรูปนามตามเป็นจริง มีอุปาทานหลง
ติด สัมมตยัญญัตติ เมอาารมณ ลมตัวเองด้วยความ
ประมาทอยู่ตราบไค ย่อมไม่หลุดพ้นจากทุกข์ได้เลย จะให้
ชอผู้นั้นว่าเป็นผู้วิกลจริตก็ควรอยู่ คุจหนชครุไม่อยู่
ฉะนน

เมื่อท่านผู้ใดไม่ชอบทุกข์ปรารภนาพระพุทธเป็น
สภาวะที่พึง ควรดำเนินปฏิบัติบูชาตามคำสอนของพระ
องค์ทางดำเนินจิตใจด้วย ให้ตรงแน่วอุฏฐังคิกมรรคเข้าถึง
พระพุทธที่เที่ยงแท้ อย่าเพียงแต่สาธยายท่องบ่นติดตำรา
ซึ่งเป็นสัญญาความจำได้หมายรู้ของมโนวิญญาณอยู่เท่า
นั้น เมื่อปฏิบัติถึงที่สุดจุดหมายปลายทาง ย่อมบรรลุ
สัจจธรรมถึงองค์ตรัสรู้จริง คือ พระพุทธองค์ที่ภาคตะ
เป็นสภาวะที่พึงรมเย็นแต่ตนเองโดยเฉพาะ มีสันติสุข

ไฟบุลย์ระฤกรูบวิสุทธิสงขณิ่งคังที่เ็นไทยเสรีปกคิอยู่ตาม
สภาพเคิม พ้นจากทุกข์ โศก โรค ภัยและมารร้าย
ทั้งหลาย ทั้งภายในนอกภายในตลอดกาลเวลาไม่มีนิวัณ
ห่า สันวิจิทิจนาคความล้งเลสงสัยด้วยประการทั้งปวง
คจหนทั้งขุครทั้งอยู่รตามพระพุททพจนันฉนแล

สวัสดิ์

ขุนอรรณวิบูลย์

๖ พ.ค. ๒๕๐๕

สาธุ

พระเทพญาณเวที

ลวดมนต์แปล

ของ

พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์

(พระอาจารย์ดี ฐมฺมธโร)

วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ

พรหม ๑๖ ^๕ ชั้น

ภุมมานัง เทวานัง สัตถัง สุตวา จาตุม-
มะหาราชิกา เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูงฯ

จาตุมมะหาราชิกานัง เทวานัง สัตถัง สุตวา
ทาวะติงสา เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูงฯ

ทาวะติงसानัง เทวานัง สัตถัง สุตวา ยามา
เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูงฯ

ยามานัง เทวานัง สัตถัง สุตวา ตุสีตา
เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูงฯ

ตุสีตานัง เทวานัง สัตถัง สุตวา นิมมานะ-
ระตี เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูงฯ

นิมมานะระตীনัง เทวานัง สัตถัง สุตวา
ประระนิมมิตะวะสะวัตตตี เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูงฯ

ประระนิมมิตะวะสะวัตตীনัง เทวานัง สัตถัง
สุตวา พรหมะปาริสัชชา เทวา สัตถะมะนุสสา
เวสูงฯ

พรหมะปาริฉัชนัง เทวานัง สัตถัง สุตวา
พรหมะปะโรหิตา เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูง ฯ

พรหมะปะโรหิตานัง เทวานัง สัตถัง สุตวา
มหาพรหมา เทวา สัตถะมานุสสาเวสูง ฯ

มหาพรหมานัง เทวานัง สัตถัง สุตวา
ปริตตาภา เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูง ฯ

ปริตตานัง เทวานัง สัตถัง สุตวา อัป-
ปะมาณาภา เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูง ฯ

อัปปะมานานัง เทวานัง สัตถัง สุตวา
อาภัสสรา เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูง ฯ

อาภัสสรานัง เทวานัง สัตถัง สุตวา อัป-
ปะมานะสุภา เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูง ฯ

อัปปะมานะสุภานัง เทวานัง สัตถัง สุตวา
สุภะกัณณะกา เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูง ฯ

สุภะกัณณะกานัง เทวานัง สัตถัง สุตวา
เวหปะละลา เทวา สัตถะมะนุสสาเวสูง ฯ

เวฬุผลานัง เทวานัง สัททัง สุตวา อะวิหา
เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง ฯ

อะวิหานัง เทวานัง สัททัง สุตวา อะตปฺปา
เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง ฯ

อะตปฺปานัง เทวานัง สัททัง สุตวา สุทฺธสสา
เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง ฯ

สุทฺธสสานัง เทวานัง สัททัง สุตวา สุทฺธส
เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง ฯ

สุทฺธสสินัง เทวานัง สัททัง สุตวา อะกะ
นิณฺฐา เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง ฯ

เอตัมภะกะวะตา พาราณะสียัง อีสิปะตะเน
มิกะทาเย อนุตตะรัง ฐัมมะจักกััง ปะวัตติตัง
อัปปะณฺณิวัตตียัง สะมะเณนะ วา พราหมะเณนะ วา
เทเวนะ วา มาเรนะ วา พรหมุณา วา เกนะจิ
วา โลกัสสมินติ ฯ

ปณจกัณฺท ปจจเวกฺขณปาฐ

๑. “ชราธมฺโมมฺหิ ชรํ อนตฺติโต” เรามีส
ความแก่เป็นธรรมดา จักล่วงพ้นความแก่ไปไม่ได้

๒. “พยาธมฺโมมฺหิ พยาธอนตฺติโต” เรามีส
ความเจ็บไข้เป็นธรรมดา จักล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปไม่ได้

๓. “มรณธมฺโมมฺหิ มรณํ อนตฺติโต” เรามีส
ความตายเป็นธรรมดา จักล่วงพ้นความตายไปไม่ได้

๔. “สพฺพเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว
วินาภาโว” เราจักละเว้นเป็นต่าง ๆ คือว่า จักต้อง
พลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้นไป

๕. “กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ
กมฺมพณฺธุ กมฺมปฏิสรโณ” เรามีกกรรมเป็นของ ๆ ตน

เป็นผู้ไ้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรม
เป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นทพงอาศัย

๖. “ยัม กมฺมํ ภวิสฺสามิ กลฺยาณํวา ปาปํกฺวา
ตสฺสททายาโท ภวิสฺสามิ” เราจักทำกรรมอันใดไว้
ดีหรือชั่ว เราจักต้องเป็นผู้ไ้รับผลของกรรมนั้น

๗. “เอวํ อมฺเหหิ อภินฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ”
เราทั้งหลายควรพิจารณาอย่างนั้นทุกวันนี้ ฯ

ปณจกณิณหปจจเวก ขณปาฐ

ทส ฌมม สุตต

๑. “ทส อิมะภิกขเว ฌมมา ปพฺพชิตน
อณิณห์ ปจฺจเวกฺขิตพฺพ” ธรรมของผู้บวชในพระ
ศาสนา ควรพิจารณาทุกวัน ๆ สืบอย่างนี้คือ :—

๒. “เวณฺณติยมฺหิ อชฺฌุปคโตติ” บัดนี้เรา
มีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว อาการกิริยาใดๆ ของสมณะ
เราต้องทำอาการกิริยานั้น ๆ

๓. “ปรปฏีพทฺธา เม ชีวิตาติ” การเลี้ยง
ชีวิตของเราเองด้วยผู้อื่น เราควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย

๔. “อญฺโณเม อากปฺโป กรณียोติ” อาการ
กายวาจาอย่างอื่น ที่เราจักต้องทำให้ดีขึ้นกว่านี้ ยังมี
อยู่อีกมิใช่เพียงเท่านั้น

๕. “กจฺณินฺโห เม อตฺตาสีลโต นอุปวท-
ตติ” ตัวเราเอง ตีเตียนตัวเราเองโดยศีลได้หรือไม่

๖. “กจฺณินฺโห มํ อนุวิจฺจวิญฺญ สพฺรหฺม-
จารี สีลโต นอุปวทตติ” ท่านผู้รู้ใครตรวจแล้ว
ตีเตียนเราโดยศีลได้หรือไม่

๗. “สพฺพเพหิ ม ปิเยหิ มนาเปหิ นานา-
ภาโว วินาภาวติ” เราจักเป็นต่าง ๆ คือว่า จักต้อง
พลัดพรากจากของรัก ของชอบใจทั้งสิ้นไป

๘. “กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาโท กมฺมโยนิ
กมฺมพณฺธุ กมฺมปฏิสรโณ ยํ กมฺมํกริสฺสามิ กลฺยา-
ณํวา ปาปกัวา ตสฺสทายาโท ภวิสฺสามิติ” เรามี
กรรมเป็นของ ๆ ตน เป็นผู้ได้รับผลของกรรม มีกรรม
เป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่ง
อาศัย เราจักทำกรรมอันใดไว้ ดีหรือชั่ว เราจักต้อง
เป็นผู้ได้รับผลของกรรมนั้น

๙. “กถมฺภูตสฺส เม รตฺตินฺทิวา วิติปทนฺตติ”
วันคืนล่วงไป ๆ ยคืนเราทำอะไรอยู่

๑๐. “กจฺณินฺโหํ สุณฺณาคาเร อภิรมาเมตี”
เรายินดีในสิ่งที่สังคม หรือไม่

๑๑. “อตุณฺโห เม อตุตฺตริมนุสฺสชมนฺมา
อลมรียฉานทสฺสน วิเสโส อธิคโต โสหํ ปจฺฉิเม
กาเล สพฺรหฺมจารีหิ ปุณฺณโชนมํ กุ ภวิสฺสามีติ” คุณ-
ธรรมอันวิเศษ โลกุตตรกุศลเกิดขึ้นในตนหรือไม่ ที่จะทำ
ให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขิน ในเวลาเพื่อนบรรพชิต ถ้ามใน
กาลภายหลัง

๑๒. “อิมโห ภิกฺขเว สท ฐมนฺมา” ธรรมสืบ
ประการนี้

๑๓. “ปพฺพชิตฺเตน” อันบรรพชิต

๑๔. “อภินฺหํ ปจฺจเวกฺข จิตฺตพฺพาตี” ควร
พิจารณาทุกวัน ๆ อย่าได้ประมาณ

๑๕. “อิทมวโจ ภควา อตุตฺตมนฺนา เตภิกฺขุ
ภควโต ภาสีตํ อภินนฺทุนฺติ”

พระพุทธพจน์ ในปฏิกุลปพ

๑. “อัย โห เมกาโย” ^๕กายของเรา^๕
๒. “อุทุธ ปาทตลา” ^๕เบ^๕องบน^๕ตง^๕แต่^๕พน^๕
^๕เทา^๕ชน^๕มา^๕
๓. “อโร กาสา มสฺสกา” ^๕เบ^๕อง^๕ตา^๕ตง^๕แต่^๕
ปลา^๕ย^๕ม^๕ม^๕ลง^๕ไป^๕
๔. “ตจ ปริยนุ โต” ^๕มี^๕หน^๕ง^๕หุ^๕ม^๕อยู่^๕เป็น^๕ที่^๕
สุ^๕ท^๕ร^๕อบ^๕
๕. “ปุโรมา นานปฺปกา รสฺส อสฺสจินฺโน”
เต็ม^๕ไป^๕ด้วย^๕ของ^๕ไม่^๕สะ^๕อา^๕ค^๕ มี^๕ประ^๕การ^๕ต่าง^๕ๆ^๕
๖. “อตุถิ อิมสฺมิ กาเย” ^๕มี^๕อยู่^๕ใน^๕กาย^๕นี้^๕
 ๑. “เกษา” ^๕ผ^๕ม^๕ท^๕ง^๕ห^๕ล^๕าย^๕
 ๒. “โลมา” ^๕ข^๕น^๕ท^๕ง^๕ห^๕ล^๕าย^๕
 ๓. “นขา” ^๕เล็บ^๕ท^๕ง^๕ห^๕ล^๕าย^๕

๔. “ทนต์” ฟันทั้งหลาย
๕. “ตโจ” หน้ทั้งหลาย
๖. “มงฺส” เนื้อทั้งหลาย
๗. “นหารู” เอ็นทั้งหลาย
๘. “อฏฺฐิ” กระดูกทั้งหลาย
๙. “อฏฺฐิ มินฺข” เยื่อในกระดูก
๑๐. “วกฺก” ม้าม
๑๑. “หทย” หัวใจ
๑๒. “ยกน” ตับ
๑๓. “กิโล มก” ผงผด
๑๔. “ปะหก” ไต
๑๕. “ปะพฺผาส” ปอด
๑๖. “อนต” ไล่ใหญ่
๑๗. “อนต कुณ” ไล่ย่อย
๑๘. “อุทฺท รีย” อาหารใหม่
๑๙. “กริส” อาหารเก่า

๒๐. “ปตุต” น้ำค
 ๒๑. “เสมห” น้ำเสลด
 ๒๒. “ปพฺโพ” น้ำเหลือง
 ๒๓. “โลหิต” น้ำเลือด
 ๒๔. “เสโท” น้ำเหงื่อ
 ๒๕. “เมโท” น้ำมันชั้น
 ๒๖. “อสุสุ” น้ำตา
 ๒๗. “วสา” น้ำมันเหลว
 ๒๘. “เชโพ” น้ำลาย
 ๒๙. “สิงฺฆา นิกา” น้ำมันก
 ๓๐. “รสิกา” น้ำไขข้อ
 ๓๑. “มุตฺต” น้ำมันตร
 ๓๒. “ปตฺถเก มตฺถลฺง คนฺตี” กระโปก

กกโกคิริษะ

๑. “เอว มยฺ เมกาโย” ภายนอก
 อย่างนี้

๕
ชนมา

ปล่ายผมลงไป

สมัครรอบ

เต็มไปด้วยของไม้สะอาด มีประการต่าง ๆ อย่างนับ

แม่เมตตา

“สพฺเพสตุตา สทฺธาโหนตุ อเวราสุวชีวิโน”

ขอสัตว์ทั้งหลาย อย่าได้มีเวรแก่กันและกัน .จง
เป็นผู้ดำรงชีพอยู่เป็นสุขทุกเมื่อ เทอญ

“สพฺพปฺปุลณํ พลามยฺหํ สพฺเพภาคิ ภาวน-
ตุเต”

ขอสัตว์ทั้งหลาย จงได้ส่วยผลบุญที่ข้าพเจ้าได้
บำเพ็ญด้วย กาย วาจา ใจ แล้วนั้น เทอญ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ ๑๑๒ ถนนบริพัตร สำนักราษฎร์ พระนคร
นายชวน ศรสงคราม ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๕๐๕ โทร. ๒๗๒๔๖

